

УМОВИ ПРАВОМІРНОСТІ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ СЛУЖБОВИХ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

УДК 343.288

Б. М. Орловський

*кандидат юридичних наук,
Одеський національний університет
імені Іллі Ілліча Мечникова*

Стаття присвячена дослідженню умов правомірності заподіяння шкоди правопорушнику в процесі запобігання, припинення та захисту співробітників правоохоронних органів, військовослужбовців від суспільно небезпечних посягань (здійсненні службових владних повноважень). Автором визначається послідовна система таких умов, і характеризуються їх певні особливості.

На підставі проведеного дослідження робиться висновок про доцільність існування кримінальної відповідальності за перевищення допустимих меж щодо застосування сили при здійсненні службових владних повноважень.

Ключові слова: *умови правомірності, здійснення службових владних повноважень, необхідна оборона, працівник правоохоронного органу, військовослужбовець, межі застосування заходів впливу, дійсність посягання, правомірність об'єкту захисту, правопорушник.*

THE CONDITIONS OF LEGITIMACY AT THE EXERCISE OF THE OFFICIAL OVERBEARING POWERS AND THEIR FEATURES.

Orlovskiy B.

Received: 12 Oct 2014.

Постановка проблеми. Створення в Україні правової держави, яка зможе реально гарантувати верховенство права у кожній сфері суспільних відносин, передбачає необхідність забезпечення неухильного дотримання законності в діяльності її правоохоронних органів, в тому числі пов'язаної із запобіганням, припиненням та захистом від суспільно небезпечних посягань. Здійснення працівниками правоохоронних органів, військовослужбовцями таких службових владних повноважень є самостійним правомірним вчинком, що виключає злочинність діяння, який відрізняється від необхідної оборони. Тому питання дослідження і визначення системи умов його правомірності є достатньо важливими у науці кримінального права України, оскільки вони є необхідними для визначення доцільності існування кримінальної відповідальності за перевищення допустимих меж по застосуванню сили при здійсненні службових владних повноважень.

Актуальність теми дослідження обумовлена спірними позиціями різних груп вчених щодо кримінально-правової природи запобігання, припинення та захисту працівниками правоохоронних

органів, військовослужбовцями від суспільно небезпечних посягань, за якими такі дії можуть характеризуватися і як необхідна оборона і як виконання службових обов'язків (іншими словами можна назвати здійсненням службових владних повноважень). Тому визначення системи умов правомірності при здійсненні службових владних повноважень та доцільності існування кримінальної відповідальності за перевищення їх допустимих меж слугуватиме належною теоретичною базою для виокремлення такого правомірного вчинку у якості самостійної обставини, що виключатиме злочинність діяння.

Стан дослідження. Дослідженням деяких аспектів кримінально-правової природи захисту працівників правоохоронних органів від суспільно небезпечних посягань займалися такі вчені як Ю. В. Баулін, Н. Д. Дурманов, В. Н. Козак, Н. Н. Паше-Озерський, І. С. Тишкевич, І. В. Ткаченко, Т. Г. Шавгулідзе, М. І. Якубович, А. М. Гусар та інші. В той же час характеристика такого захисту у якості правомірного суспільно корисного вчинку (обставини), що виключає злочинність діяння із комплексним теоретичним дослідженням системи умов його правомірності та доцільності існування кримінальної відповідальності за перевищення його допустимих меж в науці кримінального права України допоки не здійснювалась.

Метою та задачами статті є: визначення кримінально-правової природи процесу запобігання, припинення та захисту працівниками правоохоронних органів, військовослужбовцями від суспільно небезпечних посягань у якості самостійного правомірного суспільно

корисного вчинку (обставини), що виключає злочинність діяння; дослідження та визначення системи умов його правомірності та їх характерних особливостей; визначення доцільності існування кримінальної відповідальності за перевищення допустимих меж по застосуванню сили при здійсненні службових владних повноважень.

Виклад основного матеріалу. Стаття 36 Кримінального кодексу України (далі – КК України) характеризує право особи на необхідну оборону, якою визнаються дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання [5, 19]. Таким чином при захисті від суспільно небезпечних посягань особа має право заподіювати шкоду тому, хто посягає, що вважається правомірним суспільно корисним вчинком, а не злочином. В той же час існує питання щодо юридичної природи реалізації права на захист від суспільно небезпечного посягання такими специфічними категоріями осіб як працівники правоохоронних органів, військовослужбовці, які в процесі своєї службової діяльності можуть заподіювати шкоду правопорушнику (злочинцю) шляхом застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї. Автором розглядалися існуючі у науці кримінального права України точки зору щодо цього питання: а) за першою з яких (Н. Д. Дурманов, Ю. В. Баулін, В. Н. Козак, Н. Н. Паше-Озерський) вищевказані дії спеціально

уповноважених осіб правоохоронних органів держави розглядалися як виконання службових обов'язків чи виконання службового боргу, виходячи з чого правом на необхідну оборону могла володіти лише приватна особа [1, 241; 7, 47; 4, 131–132]; б) за другою з яких (Л. М. Гусар, І. С. Тишкевич, І. В. Ткаченко, М. І. Якубович) такі дії розглядалися як акт необхідної оборони, яка для спеціально уповноважених осіб держави може бути певним юридичним обов'язком, що передбачає дещо обмежене право на застосування сили [2, 93; 9, 172; 10, 48–49].

Автором зазначалося, що дії працівників правоохоронних органів, військовослужбовців, пов'язані із запобіганням, припиненням та захистом від суспільно небезпечних посягань є самостійним правомірним вчинком, що виключає злочинність діяння, який можна охарактеризувати як «здійснення службових владних повноважень» та пропонувалася його можлива законодавча конструкція у ст. 361 розділу VIII КК України наступним чином: «Не є протиправним і не тягне за собою відповідальності вимушене заподіяння шкоди правопорушнику шляхом застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї спеціально уповноваженою особою держави, яка здійснює свої службові владні повноваження, якщо вона запобігає, припиняє або захищається від здійснюваного правопорушником суспільно небезпечного посягання й не порушує норм спеціального закону, що регулює її діяльність» [8, 12].

Відповідно до цього потрібно розглянути та проаналізувати систему умов правомірності, які зможуть охарактеризувати здійснення службових владних

повноважень як самостійний правомірний вчинок (обставину), що виключає злочинність діяння, який (яка) відмінний від необхідної оборони. Спочатку можливо зазначити, що умови правомірності заподіяння шкоди при здійсненні службових владних повноважень – це можливі, закріплені у кримінальному законодавстві положення, які будуть характеризувати особливості правомірного вчинення спеціально уповноваженою особою держави дій, направлених на заподіяння шкоди правопорушнику. Дослідивши правове регулювання здійснення службових владних повноважень у спеціальних законах (положеннях ст.ст. 12–151 Закону України «Про міліцію» [3, 16–18], ст. 26 Закону України «Про Службу безпеки України», ст.ст. 581–584 Митного кодексу України [6, 206–207], тощо), що регулюють порядок та дії спеціально уповноважених осіб держави, спрямовані на заподіяння шкоди правопорушнику у процесі службової діяльності, ми можемо визначити їх певні особливості: 1) вчинення дій, спрямованих на заподіяння шкоди повинно бути вимушеним. Вимушене вчинення дій (застосування сили) та заподіяння шкоди правопорушнику означає, що воно необхідно для виконання покладених на спеціально уповноважену особу держави обов'язків і не може бути здійснене за допомогою інших заходів, не пов'язаних із застосуванням сили; 2) вчинення дій, спрямованих на заподіяння шкоди можливо лише щодо правопорушника, який здійснює суспільно небезпечне посягання або протиправна діяльність якого переростає (переросла) у суспільно небезпечне посягання. Застосування сили до особи, яка не вчиняє суспільно небезпечне посягання, або вчиняє діяння, яке через свою малозначність не становить

суспільної безпеки, є невинуватим і тягне за собою відповідальність за перевищення влади або службових повноважень; 3) метою вчинення таких дій повинно бути заподіяння правопорушнику співрозмірної шкоди для запобігання, припинення та захисту від його суспільно небезпечного посягання або від протиправної діяльності правопорушника, яка переростає у суспільно небезпечне посягання (проміжна мета), та, в подальшому, захист державних і суспільних інтересів, життя і здоров'я, прав і свобод, власності спеціально уповноваженої особи або інших людей, а також затримання і доставка правопорушника до відповідного правоохоронного органу (кінцева мета); 4) вчинені дії полягають у застосуванні особою, яка здійснює свої службові владні повноваження сили у вигляді заходів фізичного впливу, спеціальних засобів або вогнепальної зброї у випадках, які передбачені спеціальними законами, що регулюють її службову діяльність; 5) застосування сили при здійсненні службових владних повноважень не повинно перевищувати міри, необхідної для виконання покладених на спеціально уповноважену особу держави обов'язків (не повинно перевищувати певних допустимих меж).

Відповідно до цього, на думку автора, умови правомірності заподіяння шкоди при здійсненні службових владних повноважень доцільно поділяти на дві групи:

1) умови, які відносяться до посягання – умови, які встановлюють наявність обставин, що дають можливість спеціально уповноваженій особі держави вчинити дії, направлені на заподіяння шкоди правопорушнику. До них належать: а) суспільна небезпечність посягання; б) дійсність (реальність) посягання.

2) умови, які відносяться до протидії посяганням (запобігання, припинення або захисту від нього) – умови, які встановлюють правомірність дій спеціально уповноваженої особи держави, спрямованих на заподіяння шкоди правопорушнику при здійсненні службових владних повноважень. До них належать: а) правомірність об'єкту захисту; б) спричинення вимушеної шкоди лише правопорушнику; в) своєчасність застосування заходів впливу; г) правомірність меж застосування заходів впливу.

Суспільна небезпечність діяння правопорушника, яке утворює посягання за своєю характеристикою не відрізняється від загальної характеристики суспільної небезпечності злочину. Під суспільною небезпечністю злочину в теорії кримінального права розуміється заподіяння тяжкої за своїм характером та ступенем шкоди при посяганні на найбільш важливі суспільні відносини, що охороняються нормами кримінального права [12, 27]. При цьому на практиці трапляються випадки, коли посягання правопорушника спочатку не становлять суспільної безпеки хоча і є протиправними, однак в процесі їх вчинення або припинення з боку спеціально уповноваженої особи держави, набувають необхідний рівень безпеки для державних і суспільних інтересів та переростають у суспільно небезпечні.

Дійсність (реальність) суспільно небезпечного посягання полягає у тому, що воно існує об'єктивно (в реальному житті), а не в уяві спеціально уповноваженої особи держави, яка здійснює його запобігання, припинення чи захист від нього. В тому випадку, коли спеціально уповноважена особа держави вчинила дії, пов'язані із заподіянням шкоди правопорушнику

при уявному посяганні, такі дії повинні оцінюватися з точки зору положень про уявну оборону.

Правомірність об'єкта захисту означає, що захист при здійсненні службових владних повноважень повинен здійснюватися відносно державних і суспільних інтересів, життя і здоров'я, прав і свобод, власності спеціально уповноваженої особи держави або інших людей. При цьому захист інтересів інших людей, а також запобігання і припинення суспільно небезпечного посягання відносно них припустимо незалежно від їхньої згоди на надання такої допомоги і не залежить від їх звернення по допомогу.

Спричинення вимушеної шкоди лише правопорушнику означає, що заподіяння шкоди при здійсненні службових владних повноважень буде визнаватися правомірним лише при умові, що вона завдана саме життю і здоров'ю, особистій свободі і недоторканості, іншим правам і свободам, власності правопорушника (особі, яка вчиняє або намагається вчинити суспільно небезпечне посягання, яке з кримінальної-правової точки зору може бути кваліфіковано як кримінальне правопорушення). При цьому забороняється заподіяння шкоди іншим особам, які непричетні до суспільно небезпечного посягання. Для багатьох категорій спеціально уповноважених осіб держави спеціальні закони, що регулюють їх діяльність, містять відповідні обмеження про застосування заходів впливу і, особливо, вогнепальної зброї у місцях значного скупчення людей або у багатолюдних місцях. Наприклад, згідно із ч. 2 ст. 15 Закону України «Про міліцію», ч. 4 ст. 584 Митного кодексу України забороняється застосувати і використовувати вогнепальну

зброю у місцях значного скупчення людей (багатолюдних вулицях, площах), якщо від цього можуть постраждати сторонні особи [3, 17; 6, 207]. При цьому спричинена при здійсненні службових владних повноважень шкода повинна бути вимушеною, тобто такою, яка необхідна для виконання покладених на спеціально уповноважену особу держави обов'язків і без спричинення якої в даному випадку обійтися було неможливо (наприклад використані засоби психологічного впливу на правопорушника не дали результату і не припинили його суспільно небезпечне посягання).

Своєчасність застосування заходів впливу при здійсненні службових владних повноважень полягає у тому, що застосування заходів впливу з боку спеціально уповноваженої особи держави до правопорушника повинно за часом співпадати із вчинюваним ним суспільно небезпечним посяганням. Це означає, що на момент вчинення спеціально уповноваженою особою держави дій, пов'язаних із застосуванням заходів впливу суспільно небезпечне посягання існує об'єктивно у відповідній системі часових координат, тобто вже розпочалося або повинно буквально зараз розпочатись, але ще не закінчилось. В той же час заподіяння шкоди при здійсненні службових владних повноважень можливо не лише при суспільно небезпечному посяганні правопорушника, яке вже розпочалося, але і при реальній загрозі здійснення такого посягання. Така ситуація може виникнути, зокрема, у випадку переростання протиправної діяльності правопорушника, яка спрямовується на одні об'єкти, у суспільно небезпечне посягання, яке спрямовується на інші, більш важливі об'єкти. Закінчення

суспільно небезпечного посягання правопорушником можливо у випадках: досягнення мети посягання; припинення посягання завдяки активним діям спеціально уповноваженої особи держави чи інших людей; добровільної відмови від посягання [11, 254]. Однак в будь-якому випадку момент закінчення посягання має бути явним, зрозумілим для спеціально уповноваженої особи держави, що є оціночними критеріями залежно від обставин справи.

Правомірність меж застосування заходів впливу означає, що застосовані до правопорушника заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальна зброя за випадками, порядком і об'ємом їх застосування повинні відповідати суспільній небезпечності посягання правопорушника та обставинці, що склалася в результаті вчинення такого посягання. Відповідно до цього виникає питання чи може існувати кримінальна відповідальність за перевищення спеціально уповноваженою особою держави меж по застосуванню заходів впливу. На думку автора, доцільність існування такого виду кримінальної відповідальності для спеціально уповноважених осіб держави, яка за правовою природою буде відрізнятися від існуючої у ст.ст. 118 та 124 КК України кримінальної відповідальності за умисне вбивство або заподіяння тяжких тілесних ушкоджень при перевищенні меж необхідної оборони, пов'язана з наступними факторами: 1) дії спеціально уповноважених осіб держави, вчинені з метою запобігання, припинення або захисту від суспільно небезпечних посягань за своєю правовою природою є здійсненням службових владних повноважень (юридичним синтезом прав та

обов'язків, за невиконання чи неналежне виконання яких настає встановлена законом відповідальність), а не необхідною обороною (виключно право приватної особи), у зв'язку з чим характеристика кримінальної відповідальності за перевищення меж таких дій як «умисне вбивство чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень при перевищенні меж необхідної оборони» за назвою є нелогічним та не відповідає їх правовій природі; 2) існуючі у розділі XVII КК України злочини у сфері службової діяльності, наприклад ст. 365 «Перевищення влади або службових повноважень» та інші склади службових злочинів, містять відповідальність за інші види злочинних дій спеціально уповноважених осіб держави, не пов'язані із перевищенням заходів впливу до правопорушника при запобіганні, припиненні або захисті від вчиненого ним суспільно небезпечного посягання, а також встановлюють достатньо суворі санкції за їх скоєння. У випадку доповнення цих статей, зокрема ст. 365 КК України, відповідними положеннями та розміщення в їх диспозиції відповідальності за перевищення меж застосування сили (заходів впливу) при здійсненні службових владних повноважень, вони будуть містити надзвичайно великі за розміром покарання санкції (наприклад ч. 2 ст. 365 КК України, пов'язана із застосуванням фізичної сили, спеціальних засобів та зброї при перевищенні влади або службових повноважень, містить покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до восьми років) для спеціально уповноваженої особи, які не збігатимуться із санкціями, що встановлені ст.ст. 118, 124 КК України для приватних осіб за перевищення меж необхідної оборони (обмеження волі на строк до трьох років або позбавлення волі на

строк до двох років); 3) заподіяння при перевищенні заходів впливу, необхідних для здійснення службових владних повноважень тяжкої шкоди життю і здоров'ю правопорушника, у зв'язку із наявністю суспільно небезпечного посягання з його боку, є привілейованим складом злочину проти життя і здоров'я особи (містить значні за своїм змістом пом'якшувальні обставини), який повинен розташовуватися саме у розділі II КК України «Злочини проти життя і здоров'я особи»; 4) існуючі кримінально-правові норми у ст.ст. 118 та 124 КК України, що встановлюють кримінальну відповідальність за умисне вбивство чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень приватними особами при перевищенні меж необхідної оборони у структурі своїх санкцій містять певні види покарань, які не можуть застосовуватися до всіх або окремих категорій спеціально уповноважених осіб держави (виправні роботи до працівників правоохоронних органів, військовослужбовців, обмеження волі до військовослужбовців строкової служби – ч. 2 ст. 57 КК України, ч. 3 ст. 61 КК України), а також не мають необхідних альтернативних видів покарань (службові обмеження, тримання у дисциплінарному батальйоні військовослужбовців – ст.ст. 58, 62 КК України), що обов'язково повинні існувати в якості відповідальності для певної категорії спеціально уповноважених осіб держави (військовослужбовців строкової служби).

У зв'язку з цим такі норми не можуть використовуватися при призначенні покарання для спеціально уповноважених осіб держави, оскільки містять санкцію, яка за структурою та видами покарань побудована для використання лише щодо приватних осіб.

Висновки. Таким чином, узагальнюючи вищевикладені міркування та проведені дослідження, автор приходить до висновку, що здійснення службових владних повноважень є самостійним правомірним вчинком, який виключає злочинність діяння. В статті автором було досліджено та визначено систему умов його правомірності та охарактеризовано доцільність існування самостійного виду кримінальної відповідальності, пов'язаної із перевищенням спеціально уповноваженими особами держави меж по застосуванню заходів впливу при здійсненні службових владних повноважень. Визначення у КК України такого виду кримінальної відповідальності разом із характеристикою здійснення службових владних повноважень як самостійного правомірного вчинку (обставини), що виключатиме злочинність діяння, на переконання автора, стане важливим кроком вперед у напрямку покращення кримінально-правового регулювання механізму запобігання, припинення та захисту працівниками правоохоронних органів, військовослужбовцями від суспільно небезпечних посягань.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Баулин Ю. В. *Обстоятельства, исключающие преступность деяния* : монографія / Ю. В. Баулин. – Х. : Основа, 1991. – 360 с.

2. *Гусар Л. В.* Застосування необхідної оборони працівниками міліції / Л. В. Гусар // Вісник Прокуратури. – 2006. – № 10. – С. 90–94.
3. *Закон України* «Про міліцію» станом на 25 квітня 2002 р. : офіційне видання. – К. : Парламентське видавництво, 2002. – 27 с.
4. *Козак В. Н.* Право граждан на необходимую оборону / В. Н. Козак, И. С. Ной. – Саратов : Изд-во СГУ, 1972. – 160 с.
5. *Кримінальний кодекс* України (із змінами і доповненнями станом на 25 лютого 2013 року) / [укладач проф. В. І. Тютюгін]. – Харків : Одисей, 2013. – 234 с.
6. *Митний кодекс* України (із змінами та доповненнями станом на 14 січня 2014 року). – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 292 с.
7. *Паше-Озерский Н. Н.* Необходимая оборона и крайняя необходимость по советскому уголовному праву / Н. Н. Паше-Озерский. – М. : Госюриздат, 1962. – 181 с.
8. *Орловський Б. М.* Теоретичні і практичні основи кримінально-правового регулювання обставин, що виключають злочинність діяння при захисті від суспільно небезпечного посягання : автореф. дис. ... канд. юр. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Б. М. Орловський. – Запоріжжя, 2013. – 20 с.
9. *Тишкевич И. С.* Условия и пределы необходимой обороны / И. С. Тишкевич. – М. : Юридическая литература, 1969. – 192 с.
10. *Ткаченко В. И.* Законодательство о применении оружия / В. И. Ткаченко // Гарантии прав личности и проблемы применения уголовного и уголовно-процессуального законодательства. – Ярославль : ЯрГУ, 1989. – С. 45–51.
11. *Фріс П. А.* Кримінальне право України. Загальна частина : підручник для студ. вищих навч. закладів / П. А. Фріс. – К. : Атіка, 2004. – 488 с.
12. *Харченко В. Б.* Уголовное право Украины. Общая и Особенная часть : конспект лекций / [за ред. В. Б. Харченко]. – Изд. 3-е, перераб. и допол. – К. : Атика, 2005. – 272 с.

Стаття надійшла до редакції: 12.10.2014.

Рекомендовано кафедрою кримінального процесу та криміналістики

THE CONDITIONS OF LEGITIMACY AT THE EXERCISE OF THE OFFICIAL OVERBEARING POWERS AND THEIR FEATURES

Orlovsky B. M.

Abstract: The article investigates the conditions of legitimacy to infliction of harm to the offender in the process of prevention, cessation and protection by law enforcement officers,

military personnel from socially dangerous encroachment with the use of physical force, special means and firearms (the exercise of the official overbearing powers).

The author determines the consistent system of conditions of legitimacy by infliction of harm in the process of exercise of the official overbearing powers and divides these conditions into two groups:

1) The conditions relating to encroachment - conditions that establish the circumstances that enable specifically authorized person of the state to perform act aimed at causing harm to the offender. These include: a) social danger of the encroachment; b) reality of the encroachment.

2) The conditions relating to counteraction of the encroachment (prevention, cessation and protection against it) – conditions that establish the legitimacy of actions specifically authorized person of the state, aimed at causing harm to the offender in the exercise of the official overbearing powers. These include: a) the legitimacy of the object of protection; b) forced causing harm only offender; c) the timeliness of application of the impact funds; d) the legitimacy of limits of application of the impact funds. The article reveals the content and characteristics of each of these conditions legitimacy. For example, the legitimacy of the object of protection means that protection in the exercise of official authority should be relative to state and public interests, life and health, rights and freedoms, property specifically authorized person of the state or others.

Based on this study an author concludes that the exercise of the official overbearing powers is the self-dependent circumstance, which precluding criminality of act. Also an author confirms advisability the existence of an self-dependent kind of criminal responsibility associated with excess of permissible limits on the application of force in the exercise of the official overbearing powers.

Keywords: the conditions of legitimacy, the exercise of the official overbearing powers, the necessary defense, a law enforcement officer, military person, the limits of application of the impact funds, reality of encroachment, the legitimacy of the object of protection, the offender.

УСЛОВИЯ ПРАВОМЕРНОСТИ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ СЛУЖЕБНЫХ ВЛАСТНЫХ ПОЛНОМОЧИЙ И ИХ ОСОБЕННОСТИ

Орловский Б. М.

Резюме: Статья посвящена исследованию условий правомерности причинения вреда правонарушителю в процессе предотвращения, прекращения и защиты сотрудников правоохранительных органов, военнослужащих от общественно опасных посягательств (осуществлении служебных властных полномочий). Автором определяется последовательная система таких условий, и характеризуются их определенные особенности. На основании проведенного исследования делается вывод о целесообразности существования уголовной ответственности за превышение допустимых пределов по применению силы при осуществлении служебных властных полномочий.

Ключевые слова: условия правомерности, осуществления служебных властных полномочий, необходимая оборона, работник правоохранительного органа, военнослужащий, границы применения мер воздействия, действительность посягательства, правомерность объекта защиты, правонарушитель.